

## UNIVERSITATS PER A MAJORS.

### UNA ULLADA DES D'UN GESTOR CULTURAL.

Jaume J. Portet Tiebas.

([jaume.portet@uv.es](mailto:jaume.portet@uv.es))

Universitat de València (Espanya)

#### RESUM

Els Programes Universitaris per a persones Majors (PUMs) van sorgir, a Europa, a la fi del XX, en un context de: a) ràpids canvis tecnològics i socioculturals que requerien una continua formació al llarg de la vida, b) l'augment de la població jubilada amb major capacitat econòmica i formació, i desitjosa d'iniciar nous projectes vitals, i c) unes universitats que pretenen obrir-se a la societat.

Estos PUMs, van dirigits a majors de 50 anys sense requisits de formació prèvia. El seu objectiu és promoure l'envelliment actiu i el desenrotllament personal a través de l'oci formatiu i la ciutadania activa. Oferixen una àmplia gamma d'activitats educatives i culturals: itineraris, cursos, conferències, tallers, clubs. I s'enfronta a diversos desafiaments: falta d'aules, la bretxa digital, un reconeixement formal, la intergeneracionalitat i mètodes més participatius i compromesos, com l'aprenentatge-servei. En els temps crítics que corren, la universitat ha de posicionar-se com un agent clau en la construcció de la societat del coneixement amb un enfocament ètic i social. I la població major i els PUMs poden contribuir-hi.

**PARAULES CLAU:** Universitat para majors, educació al llarg de la vida, ciutadania, envelliment actiu, extensió cultural universitària, societat del coneixement.

## RESUMEN

Los Programas Universitarios para personas Mayores (PUMs) surgieron, en Europa, a finales del XX, en un contexto de: a) rápidos cambios tecnológicos y socioculturales que requerían una continua formación a lo largo de la vida, b) el crecimiento de la población jubilada con mayor capacidad económica y formación, i deseosa de iniciar nuevos proyectos vitales y c) unas universidades que pretenden abrirse a la sociedad.

Estos PUMs, van dirigidos a mayores de 50 años sin requisitos de formación previa. Su objetivo es promover el envejecimiento activo y el desarrollo personal a través del ocio formativo. Ofrecen una amplia gama de actividades educativas y culturales: itinerarios, cursos, conferencias, talleres, clubes. Y se enfrenta a diversos desafíos: falta de aulas, la brecha digital, un reconocimiento formal, la intergeneracionalidad y métodos más participativos y comprometidos, como el aprendizaje-servicio. En los tiempos críticos que corren la universidad ha de posicionarse como un agente clave en la construcción de la sociedad del conocimiento con un enfoque ético y social. Y la población mayor y los PUMs pueden contribuir a ello.

**PALABRAS CLAVE:** Universidad para mayores, educación a lo largo de la vida, ciudadanía, envejecimiento activo, extensión cultural universitaria, sociedad del conocimiento.

### 1. Introducció.

Aprofitant la meua experiència professional durant 9 mesos, com a gestor cultural, en el programa de La Nau en Obert de la UV aporte una reflexió documentada, més pensant en el que podrien donar de si els programes universitaris per a Majors (PUMs) que el que actualment són.

La Universitat ha evolucionat des de ser un espai elitista per a uns pocs a una institució més oberta a la societat, incloent-hi els adults majors, donant lloc als Programes Universitaris per a Majors (PUMs); adults grans, als quals no se'ls exigeix formació prèvia. Estos programes s'inscriuen en les figures d'extensió cultural universitària i de formació al llarg de la vida. Ara bé, esta obertura de les universitats no ha significat una integració plena dels majors en les universitats.

La Universitat de València (UV) es va iniciar en estos programes en 1999, complint ja els 25 anys. Actualment (2025) es concreten en “La Nau Gran” -itineraris/carreres de 3 anys per a majors de 50 anys-, “Nau en Obert” -cursos curts, dirigits a tota la població adulta- i “UniSocietat” -portant cursos, conferències o excursions a diversos pobles-.

El present article es proposa ressaltar el paper crucial que els PUMs poden exercir en la **formació d'una ciutadania sènior socialment activa**. Més enllà de ser una oferta d'oci formatiu que combina docència universitària, relacions socials i activitat, els PUMs tenen el potencial de convertir-se en instruments transformadors, capacitant als majors per a desenrotllar-se en la complexa i canviant societat del coneixement i per a una participació cívica crítica i compromesa. S'analitzarà com l'educació, la cultura i la participació activa de les persones majors poden convergir en l'àmbit universitari per ajudar a construir una societat més justa, equitativa i intergeneracional.

Als últims anys, el concepte d'envelliment ha experimentat una significativa evolució, passant d'una visió purament sanitària a la d'un **envelliment actiu** que integra dimensions socials, culturals, econòmiques, espirituals i cíviques. No obstant això, els discursos sobre la vellesa sovint estan tenyits de prejuís i tòpics, presentant una imatge estandarditzada de l'adult gran que no es correspon amb l'heterogeneïtat de les seues experiències, inquietuds i capacitats. La població major a Espanya s'acosta al 20% i continua creixent, sent una força demogràfica actualment amb més recursos econòmics, millor salut i capacitats que generacions anteriors.

Els majors actuals han viscut i contribuït a profundes transformacions socials. Han transitat d'una societat agrària a una industrial/de serveis i, ara, a la digital o informacional. Han sigut testimonis de canvis soci-tècnics, econòmics, familiars i culturals accelerats. La jubilació, lluny de ser una etapa de "retir i mort social", s'ha convertit per a molts en una fase de noves oportunitats i projectes vitals, amb més de 20 anys per davant.

No obstant això, persisteixen visions que els veuen com a improductius o una càrrega, sense considerar l'important paper i serveis que presten a la seua família i comunitat. La societat i les institucions tenen el desafiament de passar d'un enfocament assistencialista i paternalista a un basat en els drets i l'aprofitament del talent i l'experiència de les persones majors. "L'alliberament del treball" que suposa la jubilació ofereix una oportunitat per a l'autorealització, la creativitat i la contribució activa a la societat.

Els PUMs van sorgir en un context de disminució d'estudiants joves i una creixent demanda de formació al llarg de la vida, impulsada per organitzacions internacionals davant la complexitat dels canvis socials i econòmics. Estos programes van nàixer amb un objectiu social, l'envelliment actiu, sovint per iniciativa d'àrees socials de les administracions públiques, i ràpidament van adoptar una orientació educativa amb el suport universitari.

## 2. Objectius i funcions dels PUMs

Els PUMs tenen una triple vessant:

- **Personal:** Millorar la salut i qualitat de vida, promoure l'envelliment actiu, el desenrotllament personal i les relacions interpersonals i intergeneracionals.
- **Educativa:** Fomentar l'aprenentatge continu per a adaptar-se als canvis, estimular la creativitat i adquirir noves competències per adaptar-se a esta societat fluida.
- **Sociocívica:** Impulsar una ciutadania responsable a través de l'associacionisme, el voluntariat i la implicació en la comunitat.

Encara que sovint se'ls associa amb "l'oci formatiu", els PUMs també busquen proporcionar formació universitària rigorosa, democratitzar l'accés al coneixement i capacitar als majors per a respondre a les noves situacions de la vida. Els PUMs poden ser un instrument perquè "sectors subordinats" compartisquen i revaloren els seus coneixements previs.

### 3. Models de PUMs

Existeixen diferents **models ideals de PUMs**

- **1a Generació:** Se centren en programes culturals i d'oci formatiu, buscant afavorir les relacions socials i millorar la qualitat de vida de les persones majors. La Nau Gran de la UV, en la seua configuració actual, es considera un PUM de primera generació.
- **2a Generació:** Es caracteritzen per una major exigència i un enfocament en la formació acadèmica. Inclou avaluació, certificats d'aprofitament, i apliquen metodologies centrades en l'alumnat i en competències. Fomenten la participació en la resolució de problemes, l'Aprenentatge-Servei i l'educació com a dret.
- **3a Generació:** Representen programes d'educació superior regulats i reconeguts. Busquen la implicació dels estudiants en el seu entorn soci-territorial (actuant com a mentors o difusors del coneixement universitari), fomenten el voluntariat i l'associacionisme, i promouen la col·laboració en recerques. Prioritzen programes intergeneracionals integrats, on joves i majors compartixen espais d'aprenentatge.

#### **Diferències amb altres programes educatius per a adults**

Els PUMs es distingeixen d'altres institucions com les Universitats Populars, Aules de la Tercera Edat, Centres de jubilats o l'Educació de Persones Adultes, principalment per l'implicació universitària i la base acadèmica dels seus continguts.

Encara que els seus objectius se solapen a vegades, la formació al llarg de la vida i l'extensió cultural universitària, si bé són funcions complementàries de la universitat, responen a objectius, lògiques i públics diferents.

## 4. L'alumnat PUM

### 4.1. Qui és l'alumnat dels PUMs?

L'alumnat dels PUMs és **altament heterogeni** en quant a edat (des dels 50 a més de 80 anys), formació prèvia, activitat professional, lloc de procedència i capacitat econòmica. La majoria són jubilats o prejubilats amb bona salut física i mental, capacitat econòmica superior a la mitjana de la seua edat i temps disponible. Per a alguns, és la primera oportunitat d'accedir a la universitat; per a uns altres, amb formació universitària prèvia, és una via per a explorar noves especialitats.

El perfil de l'estudiant sènior és el d'una persona inquieta, curiosa, amb un bagatge personal, professional i cultural. La seua principal motivació no és obtindre un títol acadèmic o professional, sinó mantindre's actiu intel·lectual i socialment, millorar la seua qualitat de vida, combatre la soledat, i realitzar allò que no van poder fer en la seua joventut. S'observa una alta satisfacció general entre els estudiants i també en el professorat.

### 4.2. Motivacions i aportacions de l'alumnat sènior

Les motivacions de l'alumnat sènior poden agrupar-se en:

- **Psicosocials:** Realització personal, millora de la qualitat de vida i salut, vida social activa, combatre la soledat, mantenir i desenvolupar capacitats, relacions intergeneracionals i reconeixement social.
- **Educatives/Culturals:** Oci formatiu/intel·lectual, curiositat, actualització de coneixements, adaptació a les TIC, participació en activitats culturals i l'oportunitat d'entendre el complex món canviant actual.
- **Soci-territorials:** Coneixement de l'entorn i les seues ofertes culturals, o contribució a la cohesió social i el desenrotllament comunitari.

Els estudiants sènior no sols "reben", sinó que també **aporten valor a la universitat**. La seua presència introdueix dinamisme, experiència, il·lusió i modes de pensar "postformal". Poden actuar com a "fabricants de sentit i de reconstrucció social". No obstant això, la universitat sovint els tracta amb un "paternalisme exquisit" que menyscaba la seua participació real i els relega a un paper marginal, sense plens drets d'estudiant o representació.

### 4.3. Barreres d'accés i l'efecte "Mateu"

Malgrat la vocació d'obertura universitària dels PUMs, persisteixen barreres que limiten l'accés d'alguns col·lectius:

- **Psicosocials:** Nivell formatiu previ, experiències escolars negatives, baixa autoconfiança acadèmica.
- **Informatives:** Insuficient difusió de l'existència dels PUMs i la seua oferta.
- **Institucionals:** Taxes de matrícula (416 € per al primer curs en Nau Gran per al curs 2025/2026), o metodologies poc actives.
- **Circumstancials/Contextuals:** Accessibilitat (llunyania, transport app), problemes d'infraestructura (acústica, il·luminació), dificultats en la matrícula en línia.

S'ha observat l'efecte "**Mateu**": aquells amb major formació inicial tendeixen a accedir més a les oportunitats formatives i a beneficiar-se d'elles. Això implica que, encara que els PUMs estan destinats a democratitzar l'accés al coneixement i la cultura, sovint beneficien més a persones amb un estatus socioeconòmic mig-alt i major nivell educatiu previ. Això planteja el desafiament de dissenyar programes que atraguen a col·lectius desfavorits i en les condicions d'accés, perquè superen estes desigualtats estructurals.

La docència universitària tradicional s'ha caracteritzat per un model "bancari" (Paulo Freire), expositiu, centrat en el professor i en la memorització de continguts. Esta metodologia resulta "poc útil" per a la canviant i complexa societat actual. Encara que una part de l'alumnat sènior valora, per

la seua experiència escolar prèvia, la bona classe magistral, una altra part demanda metodologies més innovadores, participatives, d'aprenentatge col·laboratiu i adequades al seu perfil adult.

## 5. Metodologia dels PUMs

### 5.1. Cap a una pedagogia centrada en l'alumnat i les competències

Els PUMs, en ser educació no formal i més flexible, tenen el potencial -poc aprofitat- de ser un "**camp de proves**" per a assajar noves metodologies educatives. La demanda de canvis metodològics en la universitat, fins i tot fora del context dels majors, és constant. Les propostes inclouen:

- **Metodologies actives:** Aprenentatge-Servei (ApS), anàlisi de casos, resolució de problemes, treball col·laboratiu, comunitats d'aprenentatge, investigació com a aprenentatge. El ApS és promogut per la LOSU (lleï orgànica 2/2023 del sistema universitari) i la CRUE (Conferència de rectors de les Universitats Espanyoles) com una estratègia clau per a la cohesió social i territorial, i per a l'aprenentatge intergeneracional.
- **Formació Basada en Competències (FBC):** Passar de l'èmfasi en coneixements conceptuals a l'adquisició de competències (aplicació pràctica dels sabers) rellevants per a la vida i l'acompliment en la societat actual. Això implica un aprenentatge contextualitzat i útil en situacions reals.
- **Rol del docent:** De transmissor a "facilitador" o "mediador de processos" i "co-autor" en la construcció col·lectiva del coneixement.
- **Rol de l'alumnat:** De "receptor passiu" a "prenedor actiu de decisions" i "co-dissenyador" del seu programa curricular. Major autonomia en l'elecció del seu propi pla d'estudis.
- **Avaluació formativa:** Més enllà de la mera assistència, es proposa una avaluació de projectes, informes de camp, participació i coavaluació, amb la finalitat de millorar l'aprenentatge i no sols per a qualificar.

## 5.2. Interdisciplinarietat i formació integral

La lògica disciplinar dominant en els PUMs, i a la universitat en general, no s'adapta a la complexitat de la societat del coneixement. Cal orientar-se cap a una formació més integral, **interdisciplinària**, que no sols forme especialistes, sinó ciutadans capaços de pensament crític, autoaprenentatge i resolució de conflictes per a la vida. La universitat ha de ser un espai de co-aprenentatge, on l'experiència professional i vital dels majors s'integre amb els sabers acadèmics.

L'educació en l'edat tardana no ha de limitar-se a l'oci o al manteniment cognitiu, sinó que té el potencial d'empoderar als majors com a **ciutadans actius i agents de canvi social**.

## 5.3. La dimensió intergeneracional

Des de la perspectiva intergeneracional, els PUMs solen presentar dos vies de realització:

- **Integratives:** Joves i majors compartixen algunes classes i matèries, encara que amb diferents graus d'exigència. Això desafia a la docència a adaptar-se a la diversitat de perfils i pot ser un catalitzador per a una renovació metodològica general en la universitat.
- **Segregatives:** Els majors tenen les seues pròpies "carreres" universitàries, amb menys hores i exigències, encara que puguem compartir alguna matèria optativa en els estudis de grau, amb els joves universitaris.

La presència de majors a les aules, encara que a vegades alça sorpreses, promou el coneixement mutu i la reducció d'estereotips entre generacions de joves i de majors. L'aprenentatge intergeneracional és un pilar per al desenrotllament de competències clau i la cohesió social.

## 5.4. Vinculació amb l'entorn soci-territorial

La universitat no pot actuar sola; ha de coordinar-se amb altres institucions educatives i forces socials en el territori per a ser més eficient i arribar més lluny en el seu paper de líder de la societat del

coneixement. Això implica integrar-se en iniciatives com les "**Ciutats Amigables amb la Gent Gran**" (impulsades per l'OMS) i les "**Ciutats de l'aprenentatge**" (impulsades per la UNESCO), i tantes altres xarxes: ciutats saludables, pel clima, sostenibles, per als vianants/ciclistes, amigues de la infància....

Caldria que els PUMs es vincularen a projectes més ampli d'educació per a tots en el territori, a través de programes com:

- **Aprenentatge-Servei** en activitats culturals o socials amb impacte comunitari.
- **Col·laboració amb altres ciutats i universitats:** Compartir bones pràctiques i desenrotllar projectes conjunts.
- **Ús d'equipaments culturals locals:** Museus, espais públics, biblioteques, per a activitats educatives que connecten a estudiants i veïns amb el seu entorn.
- **Participació en xarxes** educatives i culturals a nivell local, per a compartir informació, recursos i personal, i suport a col·lectius marginats.

## 6. **Voluntariat i associacionisme.**

Els PUMs poden i deuen impulsar fortament el **voluntariat sociocultural** i l'associacionisme com a vies perquè les persones jubilades i capacitades contribuïsquen al desenvolupament comunitari i a la participació ciutadana. La Associació Amics de la Nau Gran, nascuda en 2008 per iniciativa d'estudiants de la Nau Gran, ofereix tallers, conferències, viatges i activitats culturals, i funciona com un complement a l'oferta universitària.

Alguns dels estudiants sènior poden anar molt més allà de ser bons alumnes receptius de les classes, i actuar com:

- **Mentors:** Per a nous estudiants de PUMs, per a joves universitaris, o per a persones en els seus barris i pobles.

- **Formadors/difusors:** Compartint coneixements en associacions veïnals, llars de jubilats o residències, i entorns rurals.
- **Col·laboradors en recerca:** Contribuint amb la seua experiència i saber en projectes de recerca, especialment en l'àmbit social.

## 7. Mobilitat Internacional (Erasmus+)

La mobilitat dels estudiants sènior a través de programes com **Erasmus+** és una àrea emergent per a fomentar la ciutadania europea entre els majors i també la universitat europea. Encara que abans estava reservat per als joves, en 2021 la CE va aprovar el programa Erasmus 50+. Universitats com la d'Alacant (UPUA) han enviat grups d'estudiants sènior a Europa per a aprendre i participar en activitats cíviques i socials, activant competències com el multilingüisme, digitals i cíviques. La UV també ha participat en projectes Erasmus+ d'investigació intergeneracional com "IDOL" (Intergenerational Digital Service-Learning)

## 8. Una proposta de taller des de la cultura i les arts.

La formació escolar (des d'infància a la universitària) sol prestar escassa atenció a l'expressió artística i cultural, i els PUMs no se salven d'això, presentant un caràcter molt academicista i d'aula.

Per això, se suggereix un taller "Ruta la Nau: Expedició d'activisme cultural" com un programa que busca integrar la cultura, l'art i la participació cívica en el descobriment, l'expressió i la intervenció sobre l'entorn. Es concep com un taller d'un curs de duració (250 hores) amb un enfocament intergeneracional, interdisciplinari, inclusiu i pràctic.

Es basa en marcs conceptuals com l'Educació Cultural i Artística de la UNESCO (2024) i la Carta de Roma (2020) sobre el dret a la participació cultural.

L'objectiu principal és desenrotllar competències culturals mitjançant l'exploració de l'entorn cívic i sociocultural valencià (moviments socials, béns i expressions culturals), promovent l'expressió

artística, la participació ciutadana i el benestar, amb una avaluació formativa i participativa.

La metodologia és experiencial i col·laborativa, portant l'aprenentatge fora de l'aula a espais culturals i comunitaris. Es basa en els **principis pedagògics actius** com l'educació popular, l'estètica relacional, l'aprenentatge col·laboratiu, social i emocional, l'educació artística, intergeneracional i intercultural, el concepte de "territori educador", la participació i vivència, la diversitat i pluralisme, l'animació sociocultural comunitària, i la ciència oberta i ciutadana. Utilitzant **tècniques** com l'aprenentatge-servici, l'aprenentatge per projectes (creació col·lectiva, resolució de problemes), l'estudi de camp, la investigació-acció i les comunitats d'aprenentatge.

Les activitats inclouen el mapatge d'agents, el disseny i organització del taller per part dels participants, i exploracions que impliquen preparació prèvia, visites i la realització d'accions col·laboratives, de promoció i difusió. Es contemplen visites locals i intercanvis amb altres universitats o ciutats, laboratoris de co-creació, passejos artístics, expressions artístiques (dramatització, exposicions cooperatives, cors, art sense edat, expressió corporal), i activitats en espais culturals i públics.

La comunitat d'aprenentatge estarà formada per persones de diferents edats, sexes, cultures, situacions econòmiques, formació i capacitats, incloent-hi col·lectius marginals. L'interés i el compromís seran el comú denominador. Participaran docents, professionals, alumnat col·laborador, agents creatius, cívics i voluntariat cultural. Les activitats s'utilitzaran en espais públics com a places, jardins, entitats, i equipaments culturals de la UV i locals.

El cost es mesurarà en temps i energia, i les contribucions podran ser monetàries o mitjançant banc de temps, contraprestacions o "tornalloms". L'avaluació serà formativa i participativa, mitjançant observació, acte i coavaluació, i diaris de grup. Es calcularà l'impacte en participació, transversalitat, satisfacció i transferència, i es difondran els resultats a través de memòries, mostres i articles.

## 9. Desafiaments organitzatius i propostes de millora

Els PUMs tenen per davant reptes i desafiaments als quals s'enfronta: D'una banda el reconeixement formal de la formació que es realitza amb valor acadèmic. El contrari és mantindre-la en una consideració devaluada de menor reconeixement encara que el que un avi vaja a la universitat té valor simbòlic important socialment.

No sembla que l'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior (procés de Bolonya) haja suposat el revulsiu esperable quant a metodologia didàctica (centralitat de l'alumne i de l'aprenentatge enfront del professor i la docència, formació en competències més que en coneixements, basat en projectes més que en “temes”, etc.), currículums més flexibles apropiats als ràpids canvis tecnològics i socials, més interdisciplinaris, i intergeneracionals: el valor educatiu de la diversitat.

Els PUMs poden quedar com un reservori de la vella pedagogia (que la majoria de sèniors han viscut i amb la qual molts estan identificats i contents, i més si no hi ha exàmens) o servir de **camp d'assaig per a la renovació de la universitat**, especialment en les seues metodologies i pràctiques docents.

La Universitat ha de superar la inèrcia de dècades i adoptar un nou paper de lideratge de la societat del coneixement amb valors ètics i basats en l'evidència científica. En les seues funcions de formació, recerca i extensió cultural ha de mantindre un diàleg de sabers (acadèmic i ciutadà) amb el conjunt de la societat i construir col·lectivament la cultura (estils de vida, valors, pràctiques i expressions) per poder orientar-nos en esta canviant societat.

Això implica transformar la formació al llarg de la vida: no sols afegint cursos, sinó replantejant programes, organització, destinataris i metodologies per a adaptar-se als ràpids canvis estructurals.

Per a aconseguir una ciutadania sènior verdaderament activa i compromesa, cal que els PUMs:

- **Se orienten cap a la capacitat per a la ciutadania activa.**
- **Implementen metodologies participatives i col·laboratives** com l'Aprenentatge-Servici,

mètode de projectes i resolució de problemes.

- **Fomenten la co-creació de coneixement i la cultura** amb l'alumnat, reconeixent la seua experiència i pensament "postformal" i creatiu.
- **Garantisquen el reconeixement acadèmic** de la formació i establir vies d'accés a matèries/classes d'estudis oficials.
- **Promouen la intergeneracionalidad** i la inclusió de diverses capacitats.
- **Potencien el voluntariat** i la mentoria dels estudiants sènior perquè actuen com "extensionistas" universitaris.
- **Impulsen la recerca** com a tècnica d'aprenentatge i com a contribució dels majors a l'avanç social i cultural.
- **Desenrotllen una potent línia de suport a les TIC i MOOCs**, facilitant l'accés i la formació en línia.
- **Adopten una perspectiva de gènere**, reconeixent el paper de les dones en els PUMs i combatent les estructures de poder tradicionals en la universitat.

En definitiva, este article oferix un marc de possibilitats i arguments basats en pràctiques, enfocaments teòrics i estratègies d'organismes internacionals entorn dels PUMs i la formació universitària, partint d'un compromís ètic amb els drets de la ciutadania major i la responsabilitat social universitària en un context d'emergències globals. La Universitat té l'oportunitat de consolidar-se com un espai on tota persona, de qualsevol edat i condició, puga donar i rebre coneixements, experiències i valors, liderant així el progrés social en la societat del coneixement amb principis ètics.

València a 10 juliol 2025.

## Bibliografia

- AEPUM. (2019). Actas del XVI Encuentro Nacional e Ibérico de Programas Universitarios para Mayores. Badajoz 8, 9 y 10 de mayo de 2019.

- Bedmar Moreno, M., & Montero García, I. (2003). La educación intergeneracional: Un nuevo ámbito educativo. Dykinson
- Bru Ronda, C. (2007). Los programas universitarios para mayores en España: Análisis y evaluación de las enseñanzas universitarias para mayores en España y Europa (Proyecto AEPUMA, Informe Final). IMSERSO
- Cabedo Manuel, S., i Alfabeme Chao, A. (2006). Los programas universitarios para mayores en España: Una investigación sociológica. UJI
- Cabedo Más, A. (Ed.). (2010). La educación permanente: La Universidad y las personas mayores. UJI
- Carta de Roma (2020) [Derecho a la participación cultural](#).
- CIUUMM (2011). IV Congreso Iberoamericano de universidades para mayores. Aprendizaje a lo largo de la vida, envejecimiento activo y cooperación internacional en los PUM. Ed. AEPUM Alacant 2022062730. Vol I i [Vol.II](#)
- Comisión Europea. (1999). Hacia una Europa para todas las edades . Bruselas
- Comisión Europea. (2006, octubre 23). Aprendizaje de adultos: Nunca es demasiado tarde para aprender [COM(2006) 614 final]
- Comisión Europea (2007) Plan de acción sobre el aprendizaje de adultos: «Siempre es buen momento para aprender» [[COM \(2007\) 558](#) final] de 20070927
- Comisión Europea. (2021). Libro verde sobre el envejecimiento: Fomentar la solidaridad y la responsabilidad entre generaciones [COM(2021)50 final]. Bruselas
- Jarvis, P. (1985). Sociología de la educación continua y de adultos. El Roure.
- OMS (2021). [Dècada de l'envelliment saludable 2021-2030](#)
- ONU (2002). [Declaració política i Pla d'acció internacional sobre envelliment \(Madrid, 2002\).pdf](#)
- Portet Tiebas, J. J. (2025). L'Informe: La Nau Gran i la Nau en Obert. Organització, context i propostes. (Document de treball). Universitat de València. No publicat.
- Sáez Carreras, J. (2010). La educación de personas mayores: De la lógica disciplinar a la lógica

- profesional. En A. Cabedo (2010:263–301).
- Sáez Carreras, Juan (Coord. 2002). Pedagogía social y programas intergeneracionales. Educación de personas mayores. Ed. Aljibe.
  - Sánchez Martínez, E. (2002). Sociología de la educación de las personas mayores: ¿Qué nos traemos entre manos en las universidades? En Sáez (Ed.). Universidad de Murcia.
  - Sitges Macià, E., Lorente Martínez, R., & Saorín Román, M. J. (2017). Promoción y formación del voluntariado con personas mayores en la universidad española
  - UNESCO (2024) Marco para la Educación Cultural y Artística  
[https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/04/WCCAE\\_UNESCO%20Framework\\_ES\\_CLT-EDWCCAE20241.pdf](https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/04/WCCAE_UNESCO%20Framework_ES_CLT-EDWCCAE20241.pdf)
  - Universitat de València. (s.f.). Nau Gran. [Página web]. <https://www.uv.es/nau-gran/ca/nau-gran.html>
  - Universitat de València (2015). Quinze anys de la Nau Gran. 1999-2000 a 2014-2015. Ed. Vicerectorat de Polítiques de Formació i Qualitat Educativa. UV
  - Valle Aparicio, J.E. (2014). [Educación permanente: los programas universitarios para mayores en España como respuesta a una nueva realidad social](#) RESU nº 171. Sep-Oct.2014
  - Varios autores. (2010). La calidad de los PUM: Procesos, aplicaciones, finalidades. XI Encuentro Estatal de PUM, Universitat de Lleida. 20100526-28.
  - Varis autors (2021). [Formació Universitària sènior](#). Informe sobre l'impacte social en l'estudiantat. Ed. Xarxa Vives d'universitats.

**COMO CITAR ESTE ARTÍCULO:** Portet Tiebas, Jaume J. (2025), *Universitats per a majors. Una ullada des d'un gestor cultural*. En: <http://quadersanimacio.net> nº 42, Julio 2025; ISSN: 1698-4404